

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

**Wybrane zagadnienia wymiaru sprawiedliwości
i statusu sędziów w Finlandii**

dr Małgorzata Babula

Prawa podstawowe
Warszawa 2022

Spis treści

1. Zagadnienia wprowadzające	5
2. Struktura sądownictwa i organy powiązane z wymiarem sprawiedliwości	8
2.1. Sądy powszechne	9
2.1.1. Sądy rejonowe (<i>käräjäoikeus</i>)	9
2.1.2. Sądy apelacyjne (<i>hovioikeus</i>)	10
2.1.3. Sąd Najwyższy (<i>Korkein oikeus</i>)	11
2.2. Sądy administracyjne	12
2.2.1. Regionalne sądy administracyjne (<i>hallinto-oikeus</i>)	14
2.2.2. Najwyższy Sąd Administracyjny (<i>Korkein hallinto-oikeus</i>)	15
2.3. Sądy szczególne	17
2.3.1. Sąd gospodarczy (<i>markkinaoikeudessa</i>)	17
2.3.2. Sąd pracy (<i>työtuomioistuimessa</i>)	19
2.3.3. Sąd ubezpieczeń (<i>vakuutus-oikeudessa</i>)	21
2.3.4. Trybunał Stanu (<i>Valtakunnanoikeus</i>)	22
3. Krajowa Agencja Sądowa (<i>Tuomioistuinvirasto</i>)	23
4. Regulacje prawne dotyczące sędziego	24
4.1. Powoływanie sędziego	25
4.2. Wyłączenie, przeniesienie, zawieszenie i usunięcie sędziego z urzędu	27
4.3. Przejście sędziego w stan spoczynku	29
4.4. Gwarancje niezawisłości sędziowskiej i ograniczenia formalnoprawne	30
4.5. Oświadczenia o stanie majątkowym sędziów	31
5. Uwagi końcowe	33
Literatura	34
Akty prawne	35
Netografia	37

1. Zagadnienia wprowadzające

Fundamenty, z których wyrosło fińskie sądownictwo, ciekawie i syntetycznie opisał Marian Grzybowski: „ewolucja fińskiego systemu sądowego sięga funkcjonowania sądów plemiennych, które polegały na rozstrzyganiu sporów i karaniu czynów niedozwolonych przez członków starszyny plemiennych w obecności pozostałych członków wspólnoty plemiennych. Orzeczenia sądów plemiennych cechował znaczny rygorizm; np. za kradzież groziła kara obciążenia ręki. Z chwilą przyłączenia Finlandii do Królestwa Szwecji sądy poddane zostały zwierzchnictwu królów szwedzkich. Sądy grodzkie i okręgowe stanowiły pierwszą instancję sądową; instancją odwoławczą stał się sąd nadworny, działający u boku króla (w praktyce – przy królewskim namiestniku ds. Finlandii). Już w XVII w. rozpoczął się w Finlandii proces separacji sądów powszechnych (o jurysdykcji ogólnej) od sądów administracyjnych, kontrolujących pod względem prawnym działania organów administracji. Początkowo funkcje kontroli prawnej działań administracji realizowały nie tyle organy sądowe, ile specjalne gremia usytuowane w obrębie szeroko rozumianej administracji, a zatem – organy quasi-sądowe. Organy te charakteryzowały się wyraźną specjalizacją przedmiotową (rzeczową) i rozpatrywały sprawy o specjalistycznym profilu: spory gruntowe, handlowe, dotyczące wykonywania pracy. Specyficzną cechą ich orzekania było stosowanie [...] regulacji o charakterze publicznoprawnym, podczas gdy sądy powszechne orzekały w sprawach cywilnych według unormowań należących głównie do systemu prawa prywatnego. Podstawą funkcjonowania sądów w Finlandii pozostawał – do ustania związków ze Szwecją – system regulacji szwedzkich, wśród nich szwedzki kodeks ogólny z 1734 r. [...]. Zgodnie z założeniami tego kodeksu funkcjonowanie sądów oparto na dwóch pryncypialnych zasadach, legalizmu oraz niezawisłości sędziów”¹.

Konstytucja fińska z 11.06.1999 r. normuje regulacje dotyczące sądownictwa bardzo symbolicznie, prezentując tylko ogólne założenia fińskiego wymiaru sprawiedliwości. Na po-

¹ M. Grzybowski, *Finlandia. Zarys systemu ustrojowego*, Kraków 2007, s. 131.

ziomie ustawy zasadniczej przepisy w zakresie sądownictwa zawężono do podstawowych założeń organizacji i funkcjonowania sądów, wskazując na podział sądów na powszechne i administracyjne, wzmiankując o zakazie ustanawiania sądów nadzwyczajnych i wyłuszczać ogólne zasady funkcjonowania Trybunału Stanu. Regulacji dotyczących sędziego jest w fińskiej konstytucji jak na lekarstwo. To nie jest osobliwa „przypadłość” Finów, albowiem kraje nordyckie kwestie wymiaru sprawiedliwości szczegółowo regulują zawsze dopiero na etapie ustaw zwykłych². Chociaż fińska ustawa o sądach jest obszerna, jej systematyka jednoznacznie wskazuje, że rozwiązania przyjęte przez sądownictwo fińskie są zarówno proste, jak i przejrzyste, i zasadniczo owo sądownictwo bazuje na podziale spraw na takie na linii obywatel–obywatel (w których właściwe są sądy powszechne) oraz na linii obywatel–państwo (którymi zajmują się sądy administracyjne)³.

Aleksandra Rutkowska podkreśla, że od dwóch dekad fińskie sądownictwo stosuje system zarządzania według wyników, polegający m.in. na sporządzaniu planu działania i planu finansowego, które zawierają wskazania docelowych rezultatów. Rozbijają się one o produktywność i ekonomikę, gdzie przez to pierwsze należy rozumieć liczbę wydanych orzeczeń w przeliczeniu na jednego sędziego, a przez drugie wysokość przydzielonych środków finansowych podzieloną przez liczbę orzeczeń. Efektywność mierzona jest z perspektywy czasu trwania postępowania⁴. Autorka zwraca uwagę, że, „corocznie przedstawiciele Ministerstwa Sprawiedliwości omawiają kwestie wyników z każdą jednostką sądownictwa. Omówienie rozpoczyna się od ogólnego przeglądu stanu sądownictwa, przedstawienia projektów reform oraz analizy stopnia zaawansowania prowadzonych już przedsięwzięć reformatorskich. Przechodzi się następnie do scharakteryzowania sytuacji danego sądu, tj. prognozowania ilości spraw poszczególnych rodzajów, które wpłyną prawdopodobnie do sądu w następnym roku, liczby tych, które zostaną załatwione, oraz czasu trwania postępowań w sprawach danego rodzaju [...]. W negocjacjach ustala się następnie liczebność stałego personelu, a także ewentualne przydzielenie sądowi dodatkowych sędziów i innych pracowników. Ustala się również docelowy czas trwania postępowania dla np. spraw cywilnych, karnych i upadłościowych. Przyjęcie systemu zarządzania według wyników oznacza konieczność monitorowania przez sąd własnego działania i postępów w załatwianiu spraw. Sędziowie, którzy w tym uczestniczą, muszą zatem w większym niż uprzednio stopniu poznawać zagadnienia administrowania

² Za: V. Serzhanova, *Konstytucyjne podstawy organizacji i funkcjonowania sądownictwa w Finlandii*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2020/121, s. 248; <https://www.repozytorium.uni.wroc.pl/dlibra/publication/127055/edition/115924/content> (dostęp: 28.10.2022 r.).

³ Za: A. Rutkowska, *Fińskie sądownictwo – jeden z najlepiej ocenianych systemów*; „Rzeczpospolita”, 9.12.2018 r.; <https://www.rp.pl/sady-i-trybunaly/art9529851-finskie-sadownictwo-jeden-z-najlepiej-ocenianych-systemow> (dostęp: 28.10.2022 r.). Zob. też: M. Jankowski, P. Rylski, *Zarządzanie wymiarem sprawiedliwości. Tendencje w wybranych krajach Unii Europejskiej*, Warszawa 2010, s. 19; https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/AR_Jankowski-Rylski-Zarz%C4%85dzanie-wymiarem-sprawiedliw%C5%9Bci-2010.pdf (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁴ A. Rutkowska, *Fińskie...*

sądem”⁵. Wskazuje również na fakt, że chociaż nie bez początkowych perturbacji, docelowo system korzystnie skorygował pracę sądów, ale nie zadziałałoby się to bez dobrych stosunków na linii ministerstwo–sądy. Tej owocnej relacji przysługują się regularne spotkania oraz wypracowywanie wspólnych założeń i ustaleń⁶.

⁵ A. Rutkowska, *Fińskie...*

⁶ A. Rutkowska, *Fińskie...*

2. Struktura sądownictwa i organy powiązane z wymiarem sprawiedliwości

Sądy powszechne to sądy rejonowe, sądy apelacyjne i Sąd Najwyższy. Powszechnymi sądami administracyjnymi są regionalne sądy administracyjne, a ich najwyższą instancją jest Najwyższy Sąd Administracyjny. Sądami szczególnymi są sąd gospodarczy, sąd pracy i sąd ubezpieczeń⁷. Konstytucja fińska zabrania ustanawiania sądów nadzwyczajnych⁸.

Najwyższą instancją w sprawach cywilnych, handlowych i karnych jest Sąd Najwyższy, zaś najwyższą instancją w sprawach administracyjnych jest Najwyższy Sąd Administracyjny⁹. Wniesienie kasacji do Sądu Najwyższego wymaga złożenia przez stronę wniosku o jej dopuszczenie i otrzymania pozytywnej decyzji tego sądu. Dopuszczenie kasacji jest możliwe tylko z określonych w ustawie przyczyn. Orzeczenia Sądu Najwyższego są wiążącymi precedensami¹⁰.

W systemie fińskim występuje tylko sąd pierwszej i sąd drugiej instancji. Kompetencje orzecznicze sędziego weryfikowane są przez sąd drugiej instancji, natomiast kompetencje administracyjne weryfikuje prezes sądu¹¹. Sądem kieruje tzw. sędzia główny, pełniący funkcję prezesa. W tych działaniach może go wspierać zespół kierowniczy, złożony z prezesa, kierowników wydziałów, kancelarii lub kierownika administracyjnego¹².

Nie ma w Finlandii Trybunału Konstytucyjnego, albowiem kontrola konstytucyjności aktów prawnych (podobnie jak w innych krajach nordyckich) ma charakter rozproszony¹³.

⁷ Rozdział 1, § 2 ustawy nr 673/2016 z 25.08.2016 r. o sądach; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajanta-sa/2016/20160673#O1L1P2> (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁸ § 98 Konstytucji Republiki Finlandii z 11.06.1999 r. (tł. J. Osiński); https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2015/05/Finlandia_pol010811.pdf (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁹ § 99 konstytucji.

¹⁰ A. Rutkowska, *Fińskie...*

¹¹ A. Rutkowska, *Fińskie...*

¹² Rozdział 8, § 1 ustawy o sądach.

¹³ § 106 konstytucji: „Jeżeli zastosowanie przepisu ustawy w sprawie rozpatrywanej przez sąd byłoby wyraźnie sprzeczne z Konstytucją, sąd przyjmuje pierwszeństwo przepisu Konstytucji”. § 107: „Jeżeli przepis dekretu lub innego aktu podstawowego jest sprzeczny z Konstytucją lub inną ustawą, nie może być on stosowany przez sąd lub inny organ władzy publicznej” – za: V. Serzhanova, *Konstytucyjne...*, s. 251.

2.1. Sądy powszechne

2.1.1. Sądy rejonowe (*käräjäoikeus*)

Sąd rejonowy jest pierwszą instancją w sprawach cywilnych, karnych i skargowych. Ustawodawca zastrzegł, że do właściwości sądu rejonowego mogą należeć również inne sprawy, ale nie sprecyzował zakresu tych spraw¹⁴.

Aktualnie jest 20 sądów rejonowych¹⁵, obejmujących swoją jurysdykcją odpowiednio: Birkaland, południowo-zachodnią Finlandię, południowo-zachodni Tavastland, Helsinki, Kajanaland, Kymmenedalen, Laponię, Środkową Finlandię, Północną Karelię, Północną Savolax, Päijänne-Tavastland, Satakuntę, Południową Karelię, Południową Savolax, Południową Ostrobothnię, Oulu, Zachodni Nyland, Wyspy Alandzkie, Ostrobothnię i Östra Nyland¹⁶. Ze szczególnego powodu rozprawa może się odbyć również w innym miejscu niż siedziba sądu rejonowego lub w miejscu spoza jego właściwości¹⁷. Właściwość sądu rejonowego obejmuje co najmniej jeden powiat lub co najmniej jedną gminę w jednym lub kilku powiatach¹⁸, chyba że przepisy dotyczące właściwości sądów rejonowych stanowią inaczej¹⁹. Postanowienia dotyczące lokalizacji biur sądów rejonowych i miejsc posiedzeń wydawane są w drodze rozporządzenia Ministerstwa Sprawiedliwości.

Członkami sądu rejonowego są ławnicy²⁰ i sędziowie rejonowi. Ponadto sąd rejonowy może mieć członków wojskowych, którzy uczestniczą w prowadzeniu i rozstrzyganiu spraw wojskowych. Kwestie dotyczące procesu wojskowego reguluje ustawa o postępowaniu wojskowym²¹. Wojskowymi sprawami zajmują się sądy rejonowe w Helsinkach, Kainuu, Kanta-Häme, Kymenlaakso, Laponii, zachodniej Uusimaa, Satakunta i południowo-zachodniej Finlandii. Sądem apelacyjnym od ich decyzji jest sąd apelacyjny w Helsinkach. Sędzia administracyjny sądu administracyjnego Wysp Alandzkich pełni również funkcję sędziego rejonowego sądu rejonowego Wysp Alandzkich²².

¹⁴ Rozdział 2, § 1 ustawy o sądach.

¹⁵ Zob. <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/en/index/tuomioistuinelaitos/tuomioistuimet/yleisettuomioistuimet/karajaoikeudet.html> (dostęp: 28.10.2022 r.).

¹⁶ Rozdział 2, § 3 ustawy o sądach.

¹⁷ Rozdział 2, § 4 ustawy o sądach.

¹⁸ Dosłowne tłumaczenie wskazuje na region/prowincję.

¹⁹ Rozdział 2, § 5 ustawy o sądach.

²⁰ Zob. ustawa nr 675/2016 z 25.08.2016 r. o przysięgłych w sądach rejonowych; <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2016/20160675> (dostęp: 28.10.2022 r.).

²¹ Ustawa nr 326/1983 z 25.03.1983 r.; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830326> (dostęp: 28.10.2022 r.).

²² Rozdział 2, § 6 ustawy o sądach.

2.1.2. Sądy apelacyjne (*hovioikeus*)

Sądy apelacyjne w Helsinkach, wschodniej Finlandii (w Kuopio), Rovaniemi, Turku i Vaasa²³ rozpatrują apelacje od orzeczeń sądów rejonowych i skargi na nie²⁴. Siedzibę sądu apelacyjnego reguluje rozporządzenie Ministerstwa Sprawiedliwości. Posiedzenie sądu apelacyjnego odbywa się w miejscu jego siedziby, jednakże w razie potrzeby rozprawa główna może się odbyć w innym miejscu, należącym do właściwości sądu apelacyjnego. Ze szczególnego powodu rozprawa główna może się również odbyć w miejscu spoza właściwości danego sądu apelacyjnego²⁵.

Członkami sądu apelacyjnego są prezes i sędziowie sądu apelacyjnego. Sąd apelacyjny może również mieć ławników. Ponadto sąd apelacyjny w Helsinkach ma członków wojskowych, którzy uczestniczą w rozpatrywaniu i rozstrzyganiu spraw w sądach wojskowych zgodnie z ustawą o postępowaniu przed sądami wojskowymi²⁶.

Sądy apelacyjne rozpatrują skargi i apelacje od orzeczeń sądów rejonowych, a także sprawy dotyczące nadzwyczajnych wniosków o ponowne rozpoznanie oraz inne sprawy sądowe wynikające z przepisów prawa. Sądy apelacyjne, jako sądy pierwszej instancji, rozpoznają sprawy o przestępstwa w związku ze sprawowaniem urzędu przez sędziów, innych funkcjonariuszy sądowych i prokuratorów²⁷. Sprawują również nadzór nad działalnością sądów rejonowych w swoich jurysdykcjach i w razie potrzeby podejmują działania mające usunąć wykryte wady. W celu wykonania tego obowiązku sądy apelacyjne mają prawo do otrzymywania niezbędnych informacji od odpowiednich organów, a z wykrytych nieprawidłowości sporządzają sprawozdanie, które przekazywane jest następnie Kanclerzowi Sprawiedliwości²⁸ oraz Parlamentarnemu Rzecznikowi Praw Obywatelskich. Ponadto sądy apelacyjne informują Kanclerza Sprawiedliwości o ujawnionych sprawach, które mogą skutkować wniesieniem

²³ Rozdział 3, § 5 ustawy o sądach.

²⁴ Rozdział 3, § 1 ustawy o sądach.

²⁵ Rozdział 3, § 6 ustawy o sądach.

²⁶ Rozdział 3, § 8 ustawy o sądach.

²⁷ Rozdział 3, §1 ustawy o sądach.

²⁸ § 69 konstytucji stanowi: „Przy Radzie Państwa działa Kanclerz Sprawiedliwości oraz Wicekanclerz Sprawiedliwości, którzy są powoływani przez Prezydenta Republiki i wyróżniają się wiedzą prawniczą. Prezydent Republiki powołuje ponadto na okres nieprzekraczający pięciu lat zastępcę Wicekanclerza Sprawiedliwości, który przejmuje obowiązki Wicekanclerza, jeżeli ten nie może ich wykonywać [...]”. Zgodnie z § 108 konstytucji: „Kanclerz Sprawiedliwości nadzoruje zgodność z prawem aktów urzędowych Rady Państwa i Prezydenta Republiki. Kanclerz Sprawiedliwości czuwa również, by sądy i inne organy władzy oraz urzędnicy i pracownicy publiczni, a także inne osoby wykonując funkcje publiczne, przestrzegały prawa i wypełniały swoje obowiązki. Sprawując swój urząd, Kanclerz Sprawiedliwości nadzoruje przestrzeganie konstytucyjnych praw i wolności, a także praw człowieka. Kanclerz Sprawiedliwości przedstawia na życzenie Prezydenta, Rady Państwa i ministrów informacje i opinie w kwestiach prawnych. Kanclerz Sprawiedliwości przedstawia Eduskuncie i Radzie Państwa coroczne sprawozdanie z wykonania swoich obowiązków i ocenę stanu przestrzegania prawa”.

do sądu apelacyjnego zarzutu o popełnienie przestępstwa w związku z pełnieniem funkcji publicznej²⁹.

Okręg sądowy sądu apelacyjnego składa się z okręgów sądowych jednego lub kilku sądów rejonowych. Postanowienia dotyczące okręgów sądowych sądów apelacyjnych są wydawane w drodze dekretu rządowego³⁰.

2.1.3. Sąd Najwyższy (*Korkein oikeus*)

Sąd Najwyższy jest najwyższą instancją w sprawach cywilnych, handlowych i karnych³¹. Składa się z Prezesa i co najmniej 15 sędziów, co do zasady tworzących 5-osobowe składy orzekające³². Sąd Najwyższy doradza prezydentowi w sprawach dotyczących prawa łaski³³, a Ministerstwu Sprawiedliwości w sprawach ekstradycji. Może wydawać opinie prawne na temat projektów ustaw rządowych na różnych etapach procesu legislacyjnego³⁴, a prezydent może konsultować się z nim w sprawie projektów ustaw uchwalonych przez parlament przed ich ratyfikacją³⁵. Sąd Najwyższy może również wystąpić do prezydenta z własnej inicjatywy i zaproponować uchwalenie nowej ustawy lub zmianę ustawy już istniejącej³⁶. Orzekając w sprawie, Sąd Najwyższy opiera się głównie na dowodach pisemnych, może jednak przeprowadzić rozprawy ustne, na których strony, świadkowie i biegli są przesłuchiwanymi osobiście. Rozprawy ustne są jawne³⁷. Sąd Najwyższy rozpatruje sprawy:

- 1) w których wnosi się odwołanie od orzeczenia sądu apelacyjnego;
- 2) w których przysługuje odwołanie od orzeczenia innego sądu lub organu sądowego;
- 3) dotyczące dodatkowego odwołania;
- 4) dotyczące ścigania przestępstw urzędowych prezesa sądu apelacyjnego lub jego członka albo prokuratora generalnego lub zastępcy prokuratora generalnego;
- 5) dotyczące pytań o właściwość sądu powszechnego, sądu szczególnego lub organu administracyjnego³⁸.

²⁹ Rozdział 3, § 2 ustawy o sądach.

³⁰ Rozdział 3, § 7 ustawy o sądach.

³¹ § 99 konstytucji.

³² Zob. § 100 konstytucji i rozdział 3, § 10 ustawy nr 665/2005 z 26.08.2005 r. o Sądzie Najwyższym; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050665> (dostęp: 28.10.2022 r.).

³³ § 105 konstytucji.

³⁴ Zob. § 77 konstytucji.

³⁵ § 77 konstytucji.

³⁶ Zob. https://hmn.wiki/pl/Supreme_Court_of_Finland#cite_note-6 (dostęp: 28.10.2022 r.) oraz § 99 konstytucji. Zob. też regulamin Sądu Najwyższego nr 335/2022 z 20.04.2022 r.; <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220335> (dostęp: 28.10.2022 r.).

³⁷ Zob. https://hmn.wiki/pl/Supreme_Court_of_Finland (dostęp: 28.10.2022 r.).

³⁸ Rozdział 1, § 2 ustawy o Sądzie Najwyższym.

2.2. Sądy administracyjne

Decyzja, na mocy której organ orzekł w sprawie administracyjnej lub orzekł, że sprawa administracyjna jest niedopuszczalna, podlega kontroli sądowej w drodze odwołania³⁹. Odwołaniu nie podlega decyzja odnosząca się wyłącznie do przygotowania lub wykonania sprawy, podobnie jak wewnętrzny nakaz administracyjny dotyczący wykonania zadania lub innego środka⁴⁰. Osoba, której dotyczy decyzja lub na której prawo, obowiązek lub interes decyzja wpływa bezpośrednio, oraz osoba, której prawo do odwołania jest odrębnie przewidziane w ustawie, może wnieść o kontrolę sądową decyzji administracyjnej w drodze odwołania. O taką kontrolę może wystąpić również organ, jeżeli jest to konieczne ze względu na interes publiczny. Odwołanie od decyzji wydanej na wniosek przysługuje wyłącznie osobie, która złożyła wniosek o kontrolę administracyjną. Nawet, jeżeli decyzja administracyjna została zmieniona lub uchylona w ramach administracyjnego postępowania odwoławczego, osoba mająca prawo do odwołania może niezależnie od owej korekty lub uchylecia zwrócić się o kontrolę sądową w drodze odwołania⁴¹. Odwołanie od decyzji organu składa się do wojewódzkiego sądu administracyjnego. Odwołanie od decyzji plenarnego posiedzenia rządu wnosi się do Najwyższego Sądu Administracyjnego. W sprawach odwołań do innych sądów administracyjnych wydawane są odrębne przepisy⁴².

Przepisy regulujące odwołanie od decyzji organu gminy określa ustawa o samorządzie terytorialnym (nr 410/2015). Przepisy regulujące odwołanie się od decyzji rządu Wysp Alandzkich lub organu mu podległego oraz organu gminnego w regionie Wysp Alandzkich są określone w ustawie o autonomii Wysp Alandzkich (nr 1144/1991). Przepisy dotyczące odwołania od decyzji organu Kościoła Ewangelicko-Luterańskiego lub parafii, lub unii parafialnej tego Kościoła określa ustawa kościelna (nr 1054/1993). Przepisy regulujące odwołanie od decyzji organu Kościoła prawosławnego lub parafii tego Kościoła określa ustawa o prawosławiu (nr 985/2006)⁴³.

Właściwość terytorialną sprawuje sąd administracyjny właściwy dla okręgu sądowego obejmującego obszar działania organu, który wydał decyzję administracyjną. Jeżeli obszar działania organu, który wydał decyzję administracyjną, należy do więcej niż jednego okręgu sądowego, właściwość należy do sądu administracyjnego właściwego dla okręgu sądowego obejmującego główne miejsce działania organu. W przypadku braku możliwości zastoso-

³⁹ W momencie finalizowania opracowania, rozpatrywaniu podlegała propozycja zmian dotyczących niektórych aspektów drogi odwoławczej w różnych dziedzinach administracyjnych. Zob.: Hallituksen esitys HE 93/2022; https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_93+2022.aspx (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁴⁰ Rozdział 2, § 6 ustawy nr 808/2019 z 1.01.2020 r. o postępowaniu w sprawach administracyjnych; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2019/20190808> (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁴¹ Rozdział 2, § 7 ustawy o postępowaniu w sprawach administracyjnych.

⁴² Rozdział 2, § 8 ustawy o postępowaniu w sprawach administracyjnych.

⁴³ Rozdział 2, § 9 ustawy o postępowaniu w sprawach administracyjnych.

wania tego kryterium, właściwość należy do sądu administracyjnego, w którego okręgu została wydana decyzja. Jeżeli geograficznym obszarem działania organu, który wydał decyzję administracyjną, jest cała Finlandia, właściwość należy do sądu administracyjnego, w którego okręgu sądowym wnoszący odwołanie ma miejsce zamieszkania. Jeżeli jednak decyzja dotyczy nieruchomości lub obszaru geograficznego, właściwość należy do sądu administracyjnego, w którego okręgu sądowym znajduje się główna część nieruchomości lub obszaru geograficznego. Za obszar geograficzny działalności organu uważa się również całą Finlandię, nawet jeśli obszar ten wyklucza region Wysp Alandzkich. Jeżeli organ wydał decyzję, która dotyczy kilku nieruchomości lub obszarów geograficznych, które znajdują się w okręgach sądowych odrębnych sądów administracyjnych lub kilku osób, lub podmiotów, których miejsca zamieszkania znajdują się w okręgach sądowych odrębnych sądów administracyjnych, wówczas właściwość przysługuje w sądzie administracyjnym okręgu sądowego obejmującego główne miejsce działania organu. W przypadku braku możliwości zastosowania tego kryterium właściwość należy do sądu administracyjnego, w którego okręgu została wydana decyzja. Jeżeli żaden sąd administracyjny nie jest właściwy do rozpatrzenia sprawy, właściwość należy do sądu administracyjnego w Helsinkach⁴⁴.

W odwołaniu należy podać:

- 1) decyzję, której dotyczy wniosek o ponowne rozpatrzenie (decyzja, od której wniesiono odwołanie);
- 2) zakres, w którym wnosi się o ponowne zbadanie orzeczenia i żądane zmiany;
- 3) uzasadnienie roszczeń;
- 4) podstawę prawa do odwołania, jeżeli zaskarżona decyzja nie dotyczy wnoszącego odwołanie.

W odwołaniu podaje się również nazwę i dane kontaktowe wnoszącego odwołanie. Odwołując się od decyzji wydanej we wniosku o kontrolę administracyjną, osoba, która wystąpiła z takim wnioskiem, może przedstawić nowe uzasadnienie roszczeń zgłoszonych we wniosku. Nowe powództwo można złożyć tylko wtedy, gdy jest ono oparte na zmianie okoliczności lub na fakcie, o którym wnoszący odwołanie został powiadomiony po upływie terminu na złożenie wniosku o kontrolę administracyjną⁴⁵.

Wniosek o wniesienie sprawy do sądu administracyjnego składa się do właściwego sądu w terminie pięciu lat od dnia, w którym sprawa stała się sporna. Wniosek dotyczący zobowiązania płatniczego podlegającego prawu publicznemu należy jednak złożyć do sądu administracyjnego w terminie pięciu lat od początku roku następującego po roku, w którym zażądano zapłaty lub powstała podstawa zobowiązania płatniczego⁴⁶.

⁴⁴ Rozdział 2, § 10 ustawy o postępowaniu w sprawach administracyjnych.

⁴⁵ Rozdział 3, § 15 ustawy o postępowaniu w sprawach administracyjnych.

⁴⁶ Rozdział 4, § 21 ustawy o postępowaniu w sprawach administracyjnych.

Sąd administracyjny może przyjąć lub odrzucić odwołanie albo orzec niedopuszczalność odwołania w całości lub w części. Orzeczenie sądu może:

- 1) utrzymać w mocy zaskarżoną decyzję;
- 2) uchylić zaskarżoną decyzję;
- 3) zwrócić sprawę do ponownego rozpatrzenia;
- 4) zmienić zaskarżoną decyzję;
- 5) przekazać odwołanie do właściwego organu lub sądu.

Sąd odrzuca apelację jako niedopuszczalną, jeżeli:

- 1) rozpatrzenie odwołania wykracza poza jego kompetencje;
- 2) od decyzji nie przysługuje odwołanie;
- 3) wnoszenie odwołania w drodze odwołania jest zabronione przez prawo;
- 4) wnoszącemu odwołanie nie przysługuje prawo do odwołania;
- 5) odwołanie nie zostało wniesione w terminie;
- 6) odwołanie pozostało niekompletne, nawet po umożliwieniu wnoszącemu odwołanie uzupełnienia;
- 7) istnieją inne odpowiednie podstawy niedopuszczalności⁴⁷.

W postępowaniach przed powszechnymi sądami administracyjnymi, którymi są Najwyższy Sąd Administracyjny oraz regionalne sądy administracyjne, w tym sąd administracyjny Wysp Alandzkich, a także w postępowaniach dotyczących spraw administracyjnych przed sądem ubezpieczeń, sądem gospodarczym i sądem pracy stosuje się przepisy ustawy o postępowaniu w sprawach administracyjnych (nr 808/2019). Postępowanie przed sądami administracyjnymi jest jawne⁴⁸.

2.2.1. Regionalne sądy administracyjne (*hallinto-oikeus*)

Aktualnie jest sześć sądów administracyjnych I instancji: w Helsinkach, Hämeenlinna, wschodniej Finlandii (w Kuopio), północnej Finlandii (w Oulu), Turku i Vaasa⁴⁹. Przepisy dotyczące sądu administracyjnego Wysp Alandzkich wydawane są oddzielnie. Sędzia administracyjny w sądzie administracyjnym Wysp Alandzkich jest również sędzią rejonowym w sądzie rejonowym Wysp Alandzkich⁵⁰.

⁴⁷ Rozdział 8, § 81 ustawy o postępowaniu w sprawach administracyjnych.

⁴⁸ Jawność postępowania regulowana jest przepisami ustawy nr 381/2007 z 30.03.2007 r. o jawności postępowania przed sądami administracyjnymi; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070381> (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁴⁹ Zob. <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/en/index/tuomioistuinelaitos/tuomioistuimet/hallintotuomioistuimet/hallinto-oikeudet.html#> (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁵⁰ Rozdział 4, § 3 w zw. z rozdziałem 2, § 6 ustawy o sądach.

Sądy administracyjne rozpatrują i rozstrzygają skargi do sądu administracyjnego, sprawy dotyczące sporów administracyjnych oraz inne sprawy podlegające ich właściwości na podstawie ustawy o postępowaniu administracyjnym (nr 808/2019) lub innych ustaw⁵¹. Do sądów administracyjnych można odwołać się zatem m.in. w następujących sprawach: 1) orzeczenia w sprawach socjalnych i zdrowotnych, takich jak pomoc społeczna, świadczenia dla osób niepełnosprawnych, sprawy opieki nad dziećmi i zdrowia psychicznego; 2) decyzje z zakresu autonomii gmin i kościołów; 3) decyzje dotyczące ochrony środowiska; 4) budownictwo i zagospodarowanie przestrzenne, takie jak planowanie przestrzenne, pozwolenia środowiskowe i budowlane; 5) sprawy podatkowe; 6) decyzje w sprawach migracyjnych, takie jak decyzje o ochronie międzynarodowej i zezwolenia na pobyt związane z prawem państwowym i administracją ogólną, takie jak publiczny dostęp do dokumentów, obywatelstwo⁵².

Sprawy rozstrzygane są zwykle w składzie trzyosobowym. W niektórych sprawach, takich jak zdrowie psychiczne i opieka nad dzieckiem, bierze również udział członek-ekspert. Oprócz członków posiadających wykształcenie prawnicze, w rozpatrywaniu spraw wynikających z ustawy – Prawo ochrony środowiska i wody biorą udział sędziowie z dziedziny nauk przyrodniczych lub technicznych.

Sądy administracyjne mogą rozstrzygać określone w ustawie środki odwoławcze w mniejszych niż ww. składach. Do takich spraw należą m.in. odwołania dotyczące podatku dochodowego, podatku od nieruchomości, podatku samochodowego oraz pozwoleń na budowę. Jeżeli sędziowie nie zgadzają się z decyzją w składzie dwuosobowym, sprawa zostanie skierowana do zwykłego składu trzech członków. Jeden sędzia może m.in. rozstrzygać odwołania dotyczące opłaty za błąd parkowania, odholowania pojazdu, wydania prawa jazdy oraz opłaty za kontrolę komunikacji miejskiej. Ponadto jeden sędzia może zadecydować o zakwalifikowaniu jakiegokolwiek zakazu egzekucji jako środka tymczasowego i zakazać lub zawiesić egzekucję podatków i opłat⁵³.

2.2.2. Najwyższy Sąd Administracyjny (*Korkein hallinto-oikeus*)

Najwyższy Sąd Administracyjny⁵⁴ sprawuje władzę sądowniczą jako ostateczna instancja w sprawach o postępowaniu administracyjnym. W zakresie postępowania sądowego Sąd ten rozpatruje apelacje i apelacje nadzwyczajne, które podlegają jego właściwości na podstawie odrębnych przepisów prawa. W ramach innych obowiązków Najwyższy Sąd Administracyjny:

⁵¹ Rozdział 4, § 1 ustawy o sądach.

⁵² Zob. <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/en/index/tuomioistuinelaitos/tuomioistuimet/hallintotuomioistuimet/hallinto-oikeudet/whatmattersaredealtwithbytheadministrativecourt.html> (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁵³ Zob. <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/en/index/tuomioistuinelaitos/tuomioistuimet/hallintotuomioistuimet/hallinto-oikeudet/whatmattersaredealtwithbytheadministrativecourt.html> (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁵⁴ Można też spotkać tłumaczenie Naczelny Sąd Administracyjny.

- 1) wydaje oświadczenia w sprawie ustaw przedłożonych prezydentowi do zatwierdzenia zgodnie z art. 77 konstytucji;
- 2) rozpatruje sprawy związane z wymiarem sprawiedliwości, powierzone mu przez inne ustawy;
- 3) rozpatruje sprawy z zakresu administracji sądowej⁵⁵.

Ponadto, na wniosek, Najwyższy Sąd Administracyjny może wydawać rządowi ekspertyzy w sprawach legislacyjnych, a z własnej inicjatywy może wystąpić do rządu z wnioskami o wszczęcie działań ustawodawczych⁵⁶.

Sprawy procesowe są rozpatrywane i rozstrzygane na posiedzeniu plenarnym lub na innym posiedzeniu przy kworum określonym w ustawie. Przy rozpatrywaniu spraw procesowych Najwyższy Sąd Administracyjny może być podzielony na izby⁵⁷. W sprawach procesowych kworum stanowi pięciu członków Najwyższego Sądu Administracyjnego, chyba że ustawa przewiduje inny skład. Trzech członków stanowi kworum, gdy Sąd ten rozpatruje i rozstrzyga:

- 1) sprawy o zezwolenie na apelację i roszczenie jej dotyczące;
- 2) wnioski lub apelacje w sprawie zakazu bądź wstrzymania egzekucji, lub inne wnioski i apelacje w sprawie tytułu wykonawczego (sprawa może być rozpatrzona i rozstrzygnięta bez obecności członków ekspertów);
- 3) sprawy o pomoc prawną;
- 4) sprawy dotyczące upublicznienia postępowania sądowego przed Najwyższym Sądem Administracyjnym;
- 5) sprawy, w których apelacja lub petycja wniesiona do Najwyższego Sądu Administracyjnego została cofnięta;
- 6) sprawy, w których sąd administracyjny lub inny organ administracji sądowej odrzucił lub orzekł niedopuszczalną skargę;
- 7) sprawy o to, czy skarga do Najwyższego Sądu Administracyjnego została wniesiona w terminie;
- 8) odwołania, o których mowa w art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o zdrowiu psychicznym (nr 1116/1990) oraz roszczenie w tej sprawie;
- 9) sprawy dotyczące nadzwyczajnego odwołania, jeżeli skarga jest jednogłośnie odrzucona lub uznana za niedopuszczalną⁵⁸.

Najwyższy Sąd Administracyjny składa się z prezesa i co najmniej 15 sędziów⁵⁹.

⁵⁵ Rozdział 1, § 1–3 ustawy nr 1265/2006 z 22.12.2006 r. o Najwyższym Sądzie Administracyjnym; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20061265?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=1265%202006> (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁵⁶ Rozdział 1, § 4 ustawy o Najwyższym Sądzie Administracyjnym w zw. z art. 99 konstytucji.

⁵⁷ Rozdział 2, § 5 ustawy o Najwyższym Sądzie Administracyjnym.

⁵⁸ Rozdział 2, § 6 ust. 2 ustawy o Najwyższym Sądzie Administracyjnym.

⁵⁹ Rozdział 3, § 10 ustawy o Najwyższym Sądzie Administracyjnym.

2.3. Sądy szczególne

2.3.1. Sąd gospodarczy (*markkinaoikeudessa*)

Sąd gospodarczy⁶⁰ jest sądem szczególnym dla spraw z zakresu konkurencji i nadzoru, zamówień publicznych, praw własności przemysłowej i praw autorskich oraz prawa rynkowego⁶¹. Ustawa z 31.01.2013 r. o postępowaniu przed sądem gospodarczym (nr 100/2013⁶²) zawiera przepisy dotyczące rozpatrywania spraw, które z mocy prawa należą do właściwości sądu gospodarczego, oraz odwołania od wyroku sądu gospodarczego. Siedziba sądu znajduje się w Helsinkach⁶³. Członkami sądu są sędzia główny (prezes), sędziowie oraz biegli; wszyscy oni muszą wyróżniać się wiedzą z zakresu konkurencji i kontroli, zamówień publicznych, prawa przemysłowego i prawa autorskiego oraz prawa rynkowego⁶⁴.

Niezbędne kwalifikacje do powołania na stanowisko biegłego to obywatelstwo fińskie, odpowiedni wyższy stopień naukowy w sektorze technologii, uczciwość, znajomość spraw patentowych oraz niezbędne cechy osobiste. Osoba, która ma zostać mianowana na stanowisko biegłego, powinna ponadto mieć doskonałą umiejętność mówienia i pisania po fińsku oraz zadowalającą umiejętność mówienia i pisania po szwedzku⁶⁵. Przepisy dotyczące kwalifikacji i powoływania sędziów sądu gospodarczego znajdują się również w ustawie o powoływaniu sędziów⁶⁶.

Sąd gospodarczy rozpatruje sprawy:

- 1) z zakresu konkurencji i nadzoru uregulowane przepisami: ustawy o konkurencji (nr 948/2011), ustawy o rynku energii elektrycznej (nr 386/1995), ustawy o rynku gazu ziemnego (nr 508/2000), ustawy o kolei (nr 304/2011), ustawy o sieci lotnisk i opłatach (nr 210/2011), ustawy o odzysku i składowaniu dwutlenku węgla (nr 416/2012), ustawy o nadzorze finansowym (nr 878/2008), ustawy o rynku telekomunikacyjnym (nr 393/2003 – w zakresie dotyczącym nałożenia kary pieniężnej), ustawy o radiofonii i telewizji (nr 744/1998 – w zakresie nałożenia kary pieniężnej), ustawy o rezerwie

⁶⁰ Wszystkie sądy szczególne mają siedziby w Helsinkach. Za: V. Serzhanova, *Konstytucyjne...*, s. 250.

⁶¹ Zob. https://oikeus.fi/tuomioistuimet/en/index/tuomioistuinelaitos/tuomioistuimet/erityistuomioistuimet/markkinaoikeus_1.html# (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁶² Zob. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20130100> (dostęp: 28.10.2022 r.) oraz rozdział 5, § 1 ustawy o sądach.

⁶³ Rozdział 1, § 1–2 ustawy nr 99/2013 z 31.01.2013 r. o sądzie gospodarczym; <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2013/en20130099.pdf> (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁶⁴ Rozdział 2, § 3 i 4 ustawy o sądzie gospodarczym. Zob. też Regulamin Najwyższego Sądu Administracyjnego nr 1206/2016 z 2.12.2016 r.; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161206?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=673%2F2016> (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁶⁵ Rozdział 2, § 4 ust. 2 ustawy o sądzie gospodarczym.

⁶⁶ Ustawa nr 205/2000 z 25.02.2000 r.; https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2000/en20000205_20010442.pdf (dostęp: 28.10.2022 r.).

- mocy zapewniającej zbilansowaną produkcję i zużycie energii elektrycznej (nr 117/2011 – w zakresie odwołania od decyzji Urzędu Rynku Energii)⁶⁷;
- 2) z zakresu zamówień uregulowane przepisami: ustawy o zamówieniach publicznych (nr 348/2007), ustawy o zamówieniach jednostek zaopatrzenia w wodę i energię, transportu i usług pocztowych (nr 349/2007), ustawy o aukcjach elektronicznych i dynamicznych systemach zamówień (nr 698/2011), ustawy o zamówieniach publicznych w zakresie obronności i bezpieczeństwie (nr 1531/2011), ustawy o transporcie publicznym (nr 869/2009), ustawy o uwzględnianiu wpływu pojazdów na energię i środowisko w zamówieniach publicznych (nr 1509/2011), ustawy o rezerwie mocy zapewniającej zbilansowaną produkcję i zużycie energii elektrycznej (w zakresie odwołań, które dotyczą decyzji Urzędu ds. Rynku Energii)⁶⁸;
- 3) z zakresu prawa własności przemysłowej i prawa autorskiego regulowane przepisami: ustawy patentowej (nr 550/1967), ustawy o prawie do wynalazków pracowniczych (nr 656/1967), ustawy o prawie do wynalazków w szkolnictwie wyższym (nr 369/2006), ustawy o wynalazkach mających znaczenie dla obronności kraju (nr 551/1967), ustawy o prawach do wzorów użytkowych (nr 800/1991), ustawy o wyłącznym prawie do projektowania układu (topografii) układu scalonego (nr 32/1991), ustawy o znakach towarowych (nr 7/1964), ustawy o znakach zbiorowych (nr 795/980), ustawy o zarejestrowanych wzorach (nr 221/1971), ustawy o nazwie handlowej (nr 128/1979), ustawy o rejestrze handlowym (nr 129/1979), ustawy o urzędzie patentowym i rejestrowym (nr 575/1992), ustawy o prawach hodowców roślin (nr 1279/2009), ustawy o nazwach domen (nr 228/2003), ustawy o prawie autorskim (nr 404/1961), ustawy o nieuczciwych praktykach handlowych (nr 1061/1978), ustawy o zabezpieczeniu dowodów w sprawach cywilnych z zakresu prawa własności przemysłowej oraz praw autorskich (nr 344/2000)⁶⁹;
- 4) sprawy z zakresu prawa rynkowego regulowane przepisami: ustawy o ochronie konsumentów (nr 38/1978), ustawy o Urzędzie Ochrony Konkurencji i Konsumentów (nr 661/2012), ustawy o usługach (nr 1166/2009), ustawy o windykacji (nr 513/1999), ustawy o usługach płatniczych (nr 290/2010), ustawy o loteriach (nr 1047/2001), ustawy o spółdzielniach (nr 1488/2001), ustawy o regulaminie warunków umów między przedsiębiorcami (nr 1062/1993), ustawy o terminach płatności w umowach handlowych (nr 30/2013), ustawy o transgranicznym postępowaniu nakazowym (nr 1189/2000), ustawy o alkoholu (nr 1143/1994), ustawy o tytoniu (nr 693/1976), ustawy o nieuczciwych praktykach handlowych (w zakresie wydania nakazu) i ustawy o rynku łączności,

⁶⁷ Rozdział 1, § 2 ustawy o postępowaniu przed sądem gospodarczym.

⁶⁸ Rozdział 1, § 3 ustawy o postępowaniu przed sądem gospodarczym.

⁶⁹ Rozdział 1, § 4 ustawy o postępowaniu przed sądem gospodarczym.

ustawy o radiofonii i telewizji (w zakresie spraw podlegających nadzorowi rzecznika konsumentów)⁷⁰.

Zgodnie z charakterem sprawy, w przygotowaniu należy ustalić: 1) w jakim zakresie od decyzji organu rejestrowego przysługuje odwołanie; 2) jakie roszczenia są wnoszone i jakie podstawy przytacza się na ich poparcie; 3) w jakich kwestiach strony postępowania nie zgadzają się ze sobą oraz 4) przedstawione dowody⁷¹.

2.3.2. Sąd pracy (*työtuomioistuin*)

Sąd pracy⁷² jest sądem szczególnym dla spraw cywilnych dotyczących układów zbiorowych. Przepisy dotyczące spraw podlegających właściwości sądu pracy, kworum w sądzie pracy oraz rozpatrywania spraw w sądzie pracy określa ustawa o postępowaniu przed sądem pracy⁷³. Członkami sądu pracy są prezes, sędzia sądu pracy oraz 14 biegłych uczestniczących w rozpatrywaniu i rozstrzyganiu spraw przewidzianych w ustawie o postępowaniu przed sądem pracy. Członkowie są powoływani jednorazowo na trzyletnią kadencję. Dwóch z ww. członków działa w razie potrzeby jako wiceprzewodniczący. Muszą posiadać kwalifikacje uprawniające do zajmowania stanowiska sędziego i wyróżniać się wiedzą z zakresu prawa pracy. Dla każdego z tych dwóch członków powoływanych jest dwóch zastępców, którzy muszą spełniać te same wymagania. Ośmiu członków musi być zaznajomionych z kwestiami zatrudnienia, a czterech z nich jest mianowanych z rekomendacji najbardziej reprezentatywnych centralnych organizacji stowarzyszeń pracodawców; pozostałych czterech z rekomendacji najbardziej reprezentatywnych centralnych organizacji związków zawodowych pracowników. Czterech innych członków musi wyróżniać się wiedzą z zakresu stosunków pracy urzędników publicznych. Dwóch spośród nich powołuje się z rekomendacji Ministerstwa Finansów, Komisji Pracodawców Samorządów Lokalnych, Urzędu Pracodawców Kościoła Finlandii oraz Banku Finlandii, a dwóch pozostałych z rekomendacji najbardziej reprezentatywnych centralnych organizacji państwowych związków zawodowych. Dla każdego członka wyznacza się dwóch zastępców⁷⁴. Co do zasady, członkami sądu pracy mogą być obywatele fińscy w wieku co najmniej 20 lat, którzy nie są w stanie upadłości i których zdolność do czynności prawnych nie została ograniczona. Prezes, wiceprezes, członek lub zastępca członka sądu pracy ma obowiązek złożyć rezygnację po ukończeniu 68 lat⁷⁵. Powołanie oraz kwalifika-

⁷⁰ Rozdział 1, § 6 ustawy o postępowaniu przed sądem gospodarczym.

⁷¹ Rozdział 4, § 4 ustawy o postępowaniu przed sądem gospodarczym.

⁷² Zob. <https://www.tyotuomioistuin.fi/en/index/labourcourt.html#> (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁷³ Rozdział 6, § 1 ustawy o sądach. Zob. ustawa o postępowaniu przed sądem pracy nr 646/1974 z 31.07.1974 r.; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1974/19740646> (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁷⁴ Rozdział 6, § 2 ustawy o sądach.

⁷⁵ Rozdział 6, § 6 ustawy o sądach.

cje prezesa i sędziego sądu pracy reguluje ustawa o powoływaniu sędziów (nr 205/2000). Przed wydaniem rekomendacji o powołaniu komisja selekcyjna sędziów może zwrócić się do centralnych organizacji związków pracodawców oraz centralnych organizacji związków zawodowych pracowników.

Sąd pracy, działając jako sąd szczególny, rozpoznaje i rozstrzyga sprawy cywilne dotyczące pracowniczych układów zbiorowych oraz układów zbiorowych pracy w służbie publicznej, a także sprawy cywilne wynikające z ustawy o układach zbiorowych (nr 436/1946), ustawy o układach zbiorowych dla urzędników państwowych (nr 664/1970), ustawy o układach zbiorowych dla funkcjonariuszy samorządu terytorialnego (nr 669/1970), ustawy o układach zbiorowych dla urzędników Kościoła Ewangelicko-Luterańskiego (nr 968/1974), ustawy o urzędnikach parlamentarnych (nr 1197/2003), ustawy o urzędnikach państwowych Banku Finlandii (nr 1166/1998) oraz ustawy o urzędzie Prezydenta Republiki Finlandii (nr 100/2012),

o ile sprawy dotyczą:

- 1) ważności, aktualności, treści lub zakresu praw pracowniczych lub zbiorowych układów pracy albo prawidłowej interpretacji określonego postanowienia takiego układu;
- 2) zgodności danego trybu z warunkami pracowniczego układu zbiorowego pracy lub umowy zbiorowej o świadczenie usług publicznych albo z którąkolwiek z ww. ustaw;
- 3) skutków postępowania niezgodnego z układem zbiorowym pracy dla pracowników lub usług publicznych albo z którąkolwiek z ww. ustaw, z wyłączeniem konsekwencji karnych lub dyscyplinarnych⁷⁶.

Jeżeli od rozstrzygnięcia sprawy cywilnej zależy obowiązek wykonania świadczenia lub zastosowanie w danej sprawie układu zbiorowego pracy, lub zbiorowego świadczenia usług publicznych, sąd pracy może jednocześnie rozpoznać i rozstrzygnąć ewentualne roszczenia wynikające z tych spraw. Jeżeli uzna, że nie jest w stanie rozstrzygnąć takiego roszczenia, poleca stronie procesowej wszczęcie postępowania przed właściwym sądem. Sąd pracy rozpoznaje i rozstrzyga również odwołania w przedmiocie powszechnego stosowania układów zbiorowych, o których mowa w ustawie o potwierdzeniu powszechnego stosowania układów zbiorowych (nr 56/2001) oraz odwołania dotyczące orzeczeń wydanych przez Radę Pracy, w ramach ustawy o Radzie Pracy oraz niektórych odstępstw w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy (nr 400/2004)⁷⁷.

Sprawy wnoszone są do sądu pracy na podstawie pisemnego wniosku o wezwanie złożone do sądu, w którym należy wskazać: 1) strony i osoby, które mają być wezwane na przesłuchanie wraz z ich adresami pocztowymi; 2) żądania powoda i okoliczności, na których się opierają; 3) podstawy właściwości sądu pracy w sprawie oraz 4) w miarę możliwości wszystkich

⁷⁶ § 1 ustawy o postępowaniu przed sądem pracy.

⁷⁷ § 1 ust. 2 ustawy o postępowaniu przed sądem pracy.

świadków, którzy mają być przesłuchiwani w sprawie. Wniosek musi zawierać wszystkie dokumenty, na których oparte są żądania powoda⁷⁸.

2.3.3. Sąd ubezpieczeń (*vakuutusoikeudessa*)

Sąd ubezpieczeń jest specjalnym sądem dla spraw, które dotyczą m.in. prawa osoby do emerytury pracowniczej, emerytury powszechnej, zasiłku dla bezrobotnych, zabezpieczenia płac, dodatku mieszkaniowego, dodatku na naukę, renty, świadczeń z tytułu ustawy o ubezpieczeniu zdrowotnym, rehabilitacji i prawie do odszkodowania z tytułu wypadku przy pracy, choroby zawodowej, wypadku kryminalnego lub wypadku wojskowego⁷⁹. Jednakże jurysdykcja sądu nie obejmuje spraw dotyczących ubezpieczenia pojazdu lub mieszkania ani żadnych innych spraw dotyczących ubezpieczeń prywatnych⁸⁰. Przepisy dotyczące rozpatrywania spraw w sądzie ubezpieczeń określa ustawa o postępowaniu przed sądem ubezpieczeń (nr 677/2016)⁸¹, ale zastosowanie mają także przepisy ustawy o postępowaniu w sprawach administracyjnych (nr 808/2019).

Sąd ubezpieczeń ma trzy wydziały; wydział 1 zajmuje się głównie sprawami dotyczącymi wypadków przy pracy i chorób zawodowych, urazów spowodowanych przestępstwami, pomocy materialnej dla studentów oraz urazów wojskowych; wydział 2 zajmuje się przede wszystkim sprawami dotyczącymi m.in. emerytur z tytułu zatrudnienia prywatnego oraz emerytur państwowych, wydział 3 – sprawami dotyczącymi emerytur z tytułu zatrudnienia w sektorze publicznym, a także ubezpieczenia na wypadek bezrobocia, renty inwalidzkiej oraz ubezpieczenia zdrowotnego⁸².

W zależności od grupy i rodzaju sprawy w podejmowaniu decyzji uczestniczy trzech lub pięciu członków sądu posiadających wykształcenie prawnicze. W sprawach, w których kluczowym dowodem jest orzeczenie lekarskie, orzeka dwóch członków z wykształceniem prawniczym i jeden z medycznym. Dopuszczalne jest również kworum dwuosobowe, tj. jeden członek prawny i jeden medyczny⁸³, oraz jednoosobowe⁸⁴. Członkami sądu ubezpieczeń są prezes oraz sędziowie sądu ubezpieczeń. W sądzie ubezpieczeń zatrudniony jest główny

⁷⁸ § 15 ustawy o postępowaniu przed sądem pracy.

⁷⁹ Zob. https://oikeus.fi/tuomioistuimet/en/index/tuomioistuinelaitos/tuomioistuimet/erityistuomioistuimet/vakuutusoikeus_1.html (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁸⁰ Zob. <https://www.vakuutusoikeus.fi/en/index/theincurancecourt-aspécialcourtoflaw.html#> (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁸¹ Ustawa nr 677/2016 z 25.08.2016 r. o postępowaniu przed sądem ubezpieczeń; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20160677#L2P2> (dostęp: 28.10.2022 r.); zob. rozdział 7, § 1 ustawy o sądach.

⁸² Zob. <https://www.vakuutusoikeus.fi/en/index/theincurancecourt-aspécialcourtoflaw.html#> (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁸³ Rozdział 2, § 2–4 ustawy o postępowaniu przed sądem ubezpieczeń.

⁸⁴ Zakres spraw przeznaczonych do rozpoznania w jednoosobowym składzie zawarty jest w rozdziale 2, § 5 ustawy o postępowaniu przed sądem ubezpieczeń. Kwora określa kodeks postępowania sądowego.

lekarz, który pełni funkcję członka medycznego, ale oprócz tego planuje i opracowuje procedurę sądowej oceny lekarskiej oraz odpowiada za całościowe planowanie, organizację i efektywność pracy członków medycznych. Czuwa także nad stosowaniem przez członków medycznych przepisów prawa. Ponadto sąd ubezpieczeń ma innych członków medycznych, biegłych posiadających wiedzę z zakresu warunków pracy lub działalności gospodarczej oraz ekspertów posiadających wiedzę z zakresu urazów wojskowych, którzy uczestniczą w rozpatrywaniu i rozstrzyganiu spraw przewidzianych w ustawie o postępowaniu przed sądem ubezpieczeń⁸⁵.

2.3.4. Trybunał Stanu (*Valtakunnanoikeus*)

Trybunał Stanu rozpatruje oskarżenia przeciwko członkowi Rządu, Kanclerzowi Sprawiedliwości, Parlamentarnemu Rzecznikowi Praw Obywatelskich, sędziemu Sądu Najwyższego lub Najwyższego Sądu Administracyjnego o czyny niezgodne z prawem popełnione podczas sprawowania urzędu. Trybunał Stanu rozpatruje także oskarżenie, którego przedmiotem jest odpowiedzialność karna prezydenta. W skład Trybunału Stanu wchodzi: Prezes Sądu Najwyższego, jako przewodniczący, a także Prezes Najwyższego Sądu Administracyjnego, trzech najstarsi stażem przewodniczący sądów apelacyjnych i pięciu deputowanych wybranych przez parlament na okres czterech lat⁸⁶.

⁸⁵ Rozdział 7, § 2 ustawy o sądach. Zob. <https://www.vakuutusoiikeus.fi/en/index/theincurancecourt-aspecialcourtoflaw.html#> (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁸⁶ § 101 w zw. z § 113 konstytucji.

3. Krajowa Agencja Sądowa (*Tuomioistuinvirasto*)

Krajowa Agencja Sądowa jest niezależną agencją centralną, która obsługuje całe sądownictwo. Agencja działa w pionie administracyjnym Ministerstwa Sprawiedliwości, a jej rolą jest zapewnienie, by niezależne sądy⁸⁷ mogły należycie wykonywać swoje zadania oraz by administracja sądowa była zorganizowana w sposób skuteczny i odpowiedni⁸⁸. Najwyższe uprawnienia decyzyjne Krajowej Agencji Sądowej sprawuje ośmioosobowy zarząd, ale na jej czele stoi Dyrektor Generalny. Podejmuje on decyzje w sprawach, które zgodnie z prawem lub regulaminem Krajowej Agencji Sądowej nie podlegają rozstrzygnięciu przez zarząd. Dyrektor Generalny jest wybierany przez zarząd na pięcioletnią kadencję bez możliwości reelekcji. Strukturę Krajowej Agencji Sądowej tworzą trzy działy (administracyjny, finansowy i ds. rozwoju)⁸⁹.

⁸⁷ Zob. § 3 konstytucji.

⁸⁸ Zadania Krajowej Administracji Sądowej uregulowane są w rozdziale 19a ustawy o sądach. Zob.: <https://tuomioistuinvirasto.fi/en/index/nbortgce/xmeyw9oq0.html> (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁸⁹ Zob. informacje zamieszczone na stronach <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/en/index/tuomioistuinlaitos/tuomioistuinvirasto.html#> (dostęp: 28.10.2022 r.) oraz <https://tuomioistuinvirasto.fi/en/index/nbortgce/organisaatio.html#> (dostęp: 28.10.2022 r.).

4. Regulacje prawne dotyczące sędziego

Regulacje prawne dotyczące funkcji sędziego znajdują się w kilku ustawach⁹⁰, ale za kluczowe można uznać⁹¹:

- 1) ustawę o sądach⁹²;
- 2) ustawę o rejestrze interesów prywatnych i pozasądowej działalności sędziów⁹³;
- 3) ustawę o państwowej służbie cywilnej⁹⁴;
- 4) ustawę o powoływaniu sędziów (nr 205/2000).

Sędzią może zostać absolwent prawa (z tytułem magistra), po odbyciu aplikacji sędziowskiej w sądzie powszechnym lub administracyjnym. W praktyce przed powołaniem na stanowisko sędziego każdy musi zdobyć doświadczenie zawodowe jako referendarz lub asesor. System fiński nie przewiduje awansu sędziego, albowiem w Finlandii sędzia sądu pierwszej instancji ma taki sam status jak sędzia sądu apelacyjnego⁹⁵. Sędziowie muszą utrzymywać i rozwijać swoją wiedzę prawniczą i umiejętności zawodowe. W tym celu należy im zagwarantować odpowiednie szkolenia⁹⁶. Poza wymogami związanymi z wykształceniem i niezbędnymi cechami osobistymi, ustawa nakłada na kandydatów na funkcje sędziowskie również wymóg ewentualnej wiedzy specjalistycznej, a także wymogi językowe⁹⁷.

⁹⁰ Docelowo wszystkie są wskazane w tekście w poszczególnych jego fragmentach.

⁹¹ Konstytucyjne uregulowania są w tej materii bardzo lakoniczne.

⁹² Tylko w nikłym zakresie stosowne regulacje znajdują się w dwóch innych ustawach: o Sądzie Najwyższym (nr 665/2005) i o Najwyższym Sądzie Administracyjnym (nr 1265/2006).

⁹³ Ustawa nr 565/2015 z 8.05.2015 r.; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150565> (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁹⁴ Ustawa nr 750/1994 z 19.08.1994 r. o państwowej służbie cywilnej; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940750#L4P18> (dostęp: 28.10.2022 r.).

⁹⁵ A. Rutkowska, *Fińskie...*

⁹⁶ Rozdział 9, § 4 ustawy o sądach.

⁹⁷ Zob. rozdział 10, § 10 w zw. z § 1–8 ustawy o sądach. Rozmieszczanie sędziów w związku ze szczególnymi umiejętnościami językowymi określa dekret z 13.10.2016 r. nr 866/2016; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20160866?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=673%2F2016> (dostęp: 28.10.2022 r.).

Sędziami są:

- 1) w Sądzie Najwyższym – prezes (sędzia główny; dalej: s.g.) i sędziowie Sądu Najwyższego;
- 2) w Najwyższym Sądzie Administracyjnym – prezes (s.g.) i sędziowie tego Sądu;
- 3) w sądzie apelacyjnym – prezes (s.g.) i sędziowie sądu apelacyjnego;
- 4) w sądzie rejonowym – prezes (s.g.) i sędziowie sądów rejonowych, a w sądach rejonowych pełniących funkcję sądów ziemskich także sędziowie posiadający kwalifikacje techniczne;
- 5) w sądzie administracyjnym – prezes (s.g.) i sędziowie sądów administracyjnych;
- 6) w sądzie gospodarczym – prezes (s.g.) i sędziowie sądów gospodarczych oraz sędziowie posiadający kwalifikacje techniczne;
- 7) w sądzie pracy – prezes (s.g.) i sędzia sądu pracy;
- 8) w sądzie ubezpieczeń – prezes (s.g.) i sędziowie sądu ubezpieczeń.

W sądach apelacyjnych, sądach administracyjnych, sądzie gospodarczym, sądzie pracy i sądzie ubezpieczeń zatrudnieni mogą być również asesorzy sądowi⁹⁸.

4.1. Powoływanie sędziego

Sędziów, na wniosek rządu, powołuje prezydent spośród kandydatów wskazanych przez Radę ds. Nominacji Sędziowskich (*Domarförslagsnämnden*)⁹⁹, którą tworzą: przedstawiciel Sądu Najwyższego (będący przewodniczącym Rady), przedstawiciel Najwyższego Sądu Administracyjnego (będący wiceprzewodniczącym Rady), jeden z prezesów sądu apelacyjnego, jeden z prezesów sądu administracyjnego, jeden z prezesów sądu rejonowego, jeden sędzia sądu apelacyjnego, jeden sędzia sądu rejonowego, jeden sędzia sądu administracyjnego, jeden dodatkowy sędzia sądu administracyjnego lub sędzia innego specjalnego sądu, jeden adwokat, jeden prokurator i jeden przedstawiciel reprezentujący środowisko naukowe. Każda z tych osób musi mieć zastępcę¹⁰⁰. Radę powołuje rząd na pięć lat. Bez ingerencji rządu prezydent powołuje prezesów Sądu Najwyższego oraz Najwyższego Sądu Administracyjnego. W tych dwóch przypadkach, Sąd Najwyższy i Najwyższy Sąd Administracyjny składają bezpośrednio do prezydenta wnioski o powołanie konkretnych osób do pełnienia funkcji prezesów ww. sądów. Na prezesa i członka Sądu Najwyższego oraz prezesa i członka Najwyższego Sądu Administracyjnego może być powołany wybitny prawnik, od którego wymaga się również umiejętności przywódczych¹⁰¹. O ile dla Sądu Najwyższego i Najwyższego Sądu Administra-

⁹⁸ Rozdział 1, § 5 ustawy o sądach w zw. z § 2 ustawy o powoływaniu sędziów.

⁹⁹ Zob. § 2 ustawy o powoływaniu sędziów.

¹⁰⁰ A. Rutkowska, *Fińskie...* Por. V. Serzhanova, *Status prawny sędziów w Finlandii. Analiza teoretyczno-prawna*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2021, nr 1(59), s. 287; <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/ppk/59/ppk5917.pdf> (dostęp: 28.10.2022 r.).

¹⁰¹ Rozdział 1, § 2 w zw. § 3 ustawy o sądach.

cyjnego opiniowanie kandydata na członka sądu ma charakter fakultatywny, o tyle dla pozostałych sądów Rada zawsze zwraca się do sądu, który zdecydował o ogłoszeniu kandydatury na stanowisko, z prośbą o opinię w sprawie kandydatów. W przypadku osób ubiegających się o stanowisko sędziego rejonowego zasięga się opinii właściwego sądu apelacyjnego, a także sądu rejonowego, w którym kandydat ubiega się o stanowisko¹⁰². Opinię sądu w sprawie obsadzenia stanowiska sędziego wydaje:

- 1) sąd apelacyjny, sąd administracyjny, sąd gospodarczy i sąd ubezpieczeń w składzie sędziego głównego i kierowników wydziałów lub, jeżeli sąd nie jest podzielony na wydziały, sędzia główny po zasięgnięciu opinii sędziów stałych;
- 2) w sądzie rejonowym, po zasięgnięciu opinii zespołu zarządzającego lub, gdy w sądzie rejonowym nie ma zespołu zarządzającego, sędziowie stali;
- 3) w sądzie pracy – prezes¹⁰³.

Nie można przyznać zwolnienia w odniesieniu do wymogów kwalifikacyjnych na stanowisko sędziego¹⁰⁴. Sędzia jest powołany na swoje stanowisko na stałe, chyba że jest powołany na stanowisko tymczasowe z przyczyn określonych w rozdziale 12 § 1 ustawy o sądach, tj. wakatu, chwilowej niedyspozycji innego sędziego lub jego urlopu, ze względu na liczbę lub charakter spraw albo z innych przyczyn¹⁰⁵. Ustawodawca zastrzegł, że czasowe powołanie nie może mieć charakteru jednostkowego i dotyczyć jednej konkretnej sprawy, chyba że stoją za tym ważne względy. Prezes sądu powoływany jest na czas określony, tj. na siedem lat. W przypadku powołania na czas określony na podstawie wzmiankowanego uprzednio rozdziału 12 ustawy o sądach możliwe jest powołanie na czas krótszy¹⁰⁶. Zatrudnienie sędziego na czas określony musi być otwarte na wniosek, jeśli mianowanie odbywa się na co najmniej sześć miesięcy. Zatrudnienie członka Sądu Najwyższego i Najwyższego Sądu Administracyjnego na czas określony musi być otwarte na wniosek, niezależnie od czasu trwania powołania¹⁰⁷. Jeżeli sędzia główny nie był regularnie mianowany na żadne inne stanowisko sędziowskie, ma – po upływie kadencji – prawo do mianowania na zwykłe stanowisko sędziego w sądzie, w którym pełnił funkcję. W razie potrzeby ma on prawo do powołania na takie stanowisko sędziowskie w innym sądzie, którego warunki kwalifikacyjne spełnia i który można uznać za odpowiedni dla niego. W takim przypadku procedura powołania nie podlega ogłoszeniu, a odbywa się z urzędu¹⁰⁸.

Prezydent powołuje członków Sądu Najwyższego do służby publicznej na czas określony na wniosek Sądu Najwyższego, a członków Najwyższego Sądu Administracyjnego na wniosek

¹⁰² Przed wyznaczeniem członka w sądzie rejonowym Wysp Alandzkich należy wystąpić o opinię do rządu prowincji Alandzkich – zob. rozdział 11, § 9 ustawy o sądach.

¹⁰³ Rozdział 11, § 10 ustawy o sądach.

¹⁰⁴ Rozdział 10, § 12 ustawy o sądach.

¹⁰⁵ Rozdział 11, § 1 ustawy o sądach.

¹⁰⁶ Rozdział 11, § 2 ustawy o sądach.

¹⁰⁷ Rozdział 12, § 2 ustawy o sądach.

¹⁰⁸ Rozdział 11, § 13 ustawy o sądach.

Najwyższego Sądu Administracyjnego. W przypadku nieobsadzenia stanowiska prezesa sądu Sąd Najwyższy powołuje prezesa sądu apelacyjnego i prezesa sądu pracy oraz głównego sędziego sądu rejonowego do pełnienia służby publicznej na czas określony. Prezesa sądu rejonowego powołuje się na wniosek właściwego sądu apelacyjnego. W przypadku nieobsadzenia stanowiska prezesa sądu Najwyższy Sąd Administracyjny wyznacza prezesa sądu administracyjnego, sądu gospodarczego i sądu ubezpieczeń do pełnienia służby publicznej na czas określony¹⁰⁹.

Sąd Najwyższy powołuje sędziów zatrudnionych na czas określony dłuższy niż rok do sądu apelacyjnego, sądu pracy i sądu rejonowego na wniosek prezesów tych sądów. Podobnie Najwyższy Sąd Administracyjny powołuje sędziów do sądu administracyjnego, sądu gospodarczego i sądu ubezpieczeń. Prezes sądu mianuje sędziów zatrudnionych w danym sądzie na czas określony, nie dłuższy niż rok¹¹⁰.

4.2. Wyłączenie, przeniesienie, zawieszenie i usunięcie sędziego z urzędu

Konstytucja Finlandii reguluje, że sędzia nie może zostać **pozbawiony urzędu** inaczej niż prawomocnym wyrokiem sądu. Ponadto sędzia nie może zostać bez jego zgody **przeniesiony** do innego sądu, z wyjątkiem sytuacji, gdy przeniesienie jest wynikiem reorganizacji wymiaru sprawiedliwości. W kwestii złożenia **rezygnacji** przez sędziego, po osiągnięciu określonego wieku lub z powodu utraty zdolności do wykonywania pracy, a także w zakresie przepisów szczegółowych dotyczących innych warunków pracy sędziów należy odnieść się do regulacji ustawowych¹¹¹.

Ustawa o postępowaniu w sprawach administracyjnych jednoznacznie eliminuje z prowadzenia spraw w sądzie administracyjnym sędziego **zdyskwalifikowanego**. Zakres podmiotowy ww. wyłączenia, któremu podlega sędzia, ustawodawca rozszerza również na innych członków sądu¹¹². W razie potrzeby Sąd Najwyższy może wyznaczyć innego sędziego, który ma wymagane kwalifikacje, w miejsce sędziego zdyskwalifikowanego w sądzie apelacyjnym lub w sądzie pracy. Jednakże sędzia może rozstrzygnąć sprawę pilną bez wpływu na rozstrzygnięcie w sprawie głównej, jeżeli nie jest możliwe bezzwłoczne uzyskanie sędziego, który nie zostałby zdyskwalifikowany¹¹³. Podobnie Najwyższy Sąd Administracyjny może wyznaczyć innego sędziego w miejsce sędziego zdyskwalifikowanego w sądzie administracyjnym, sądzie gospodarczym i sądzie ubezpieczeń. W razie potrzeby sąd apelacyjny może

¹⁰⁹ Rozdział 12, § 3 ustawy o sądach.

¹¹⁰ Rozdział 12, § 4 ustawy o sądach.

¹¹¹ § 103 konstytucji.

¹¹² Rozdział 1, § 5 ustawy o postępowaniu w sprawach administracyjnych.

¹¹³ Rozdział 13, sekcja 1 kodeksu postępowania sądowego z 1734 r.; <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1734> (dostęp: 6.08.2022 r.). Por. rozdział 13, sekcja 5–9 kodeksu postępowania sądowego.

wyznaczyć członka z wykształceniem prawniczym z sądu apelacyjnego lub z innego sądu rejonowego w okręgu sądowym sądu apelacyjnego w celu zastąpienia zdyskwalifikowanego sędziego w sądzie rejonowym¹¹⁴.

Sędzia zostaje **zdyskwalifikowany** w przypadku, gdy:

- 1) stroną jest sędzia lub jego bliski krewny;
- 2) sędzia lub osoba z nim bliska działa lub występowała w charakterze przedstawiciela, obrońcy lub pełnomocnika strony;
- 3) sędzia występuje lub występował jako świadek, lub biegły sądowy;
- 4) jako świadek lub biegły występuje bliski krewny sędziego albo gdy osoba bliska była przesłuchiwana w tym charakterze na wcześniejszym etapie postępowania, a rozstrzygnięcie w sprawie może zależeć również od tej rozprawy;
- 5) można przewidywać, że rozstrzygnięcie w sprawie będzie korzystne lub niekorzystne dla sędziego, jego bliskiego krewnego lub osoby przez sędziego reprezentowanej lub jej bliskiego krewnego.

Sędzia może być wyznaczony, za jego zgodą, do pełnienia funkcji sędziego nie dłużej niż rok w innym sądzie niż ten, do którego został powołany, jeżeli jest to uzasadnione charakterem, rodzajem lub liczbą spraw do rozpatrzenia w sądzie, do którego ma zostać przydzielony. Sąd apelacyjny powierza sędziemu **delegację** do pełnienia służby w sądzie rejonowym w swoim okręgu sądowym. Sąd Najwyższy deleguje sędziego do sądu apelacyjnego i sądu pracy, a Najwyższy Sąd Administracyjny deleguje sędziego do sądu administracyjnego, sądu gospodarczego i sądu ubezpieczeń. Przed dokonaniem przeniesienia wymagana jest zgoda sądu, z którego sędzia jest przenoszony¹¹⁵.

Sąd, w którym sędzia jest zatrudniony, orzeka o **zawieszeniu** sędziego w czynnościach z przyczyn, o których mowa w § 40 pkt 1-3 ustawy o państwowej służbie cywilnej¹¹⁶. Natomiast o zawieszeniu w czynnościach prezesa sądu rejonowego orzeka właściwy sąd apelacyjny, o zawieszeniu prezesa sądu apelacyjnego i sądu pracy orzeka Sąd Najwyższy, a zawieszenia prezesa sądu administracyjnego, sądu gospodarczego i sądu ubezpieczeń dokonuje Najwyższy Sąd Administracyjny. Zawieszenie w sprawowaniu funkcji podlega regulacjom przepisów ustawy o państwowej służbie cywilnej. Sędziemu, który postępuje wbrew swoim obowiązkom służbowym lub je zaniedbuje, można udzielić pisemnego ostrzeżenia¹¹⁷. Upomnienie jest przekazywane sędziemu przez prezesa sądu, w którym sędzia jest zatrudniony. Prezesowi sądu rejonowego upomnienia udziela prezes sądu apelacyjnego, prezesowi sądu apelacyjnego

¹¹⁴ Rozdział 14, § 1 ustawy o sądach.

¹¹⁵ Rozdział 14, § 2 ustawy o sądach.

¹¹⁶ Rozdział 15, § 2 ustawy o sądach. Wzmiankowany § 40 ustawy o państwowej służbie cywilnej wskazuje na toczące się wobec sędziego postępowanie karne oraz problemy zdrowotne uniemożliwiające mu wykonywanie swoich obowiązków.

¹¹⁷ Rozdział 6, § 24 ustawy o państwowej służbie cywilnej.

i prezesowi sądu pracy – prezes Sądu Najwyższego, prezesowi sądu administracyjnego, sądu gospodarczego i sądu ubezpieczeń – prezes Najwyższego Sądu Administracyjnego¹¹⁸.

Jeżeli osoba zajmująca stanowisko prezesa sądu zostanie powołana na inne stanowisko prezesa sądu, uważa się, że osoba ta **zrezygnowała** z poprzedniego stanowiska z dniem, w którym została powołana na nowe stanowisko¹¹⁹.

Osobno uregulowane jest **przeniesienie sędziego będące wynikiem reorganizacji sądu**. W tym przypadku zastosowanie mają przepisy § 5a, § 5b i § 5c ustawy o państwowej służbie cywilnej. Normują one, że gdyby w związku z przeniesieniem nowe miejsce zatrudnienia miałyby znajdować się poza obszarem dojazdu sędziego do pracy, a sędzia nie wyraża zgody na przeniesienie, należy podjąć starania o przeniesienie sędziego na inne stanowisko sędziowskie w ramach jego dojazdu do miejsca pracy. W przypadku braku takiego stanowiska sędzia może zostać przeniesiony, za jego zgodą, na stanowisko sędziowskie lub na inne stanowisko poza obszarem jego dojazdu do pracy. Przeniesienie sędziego obwarowane jest bowiem pewnym wymogiem. Sędziowie mogą zostać przeniesieni tylko na stanowiska, na które spełniają wymagane kwalifikacje i które można uznać za odpowiednie dla nich. Przy przenoszeniu stanowiska sędziego należy postępować zgodnie z procedurą powołania sędziego określoną w ustawie. Stanowiska nie można jednak ogłosić za otwarte, a oświadczenie sądu o powołaniu wydaje Sąd Najwyższy lub Najwyższy Sąd Administracyjny, w zależności od tego, którego sądu dotyczy reorganizacja.

Jeżeli sędzia odmawia przyjęcia przydzielonego mu stanowiska bez ważnego powodu, sędzia może zostać **zwolniony** z urzędu. Sprawę rozpatruje Najwyższy Sąd Administracyjny na wniosek Krajowej Agencji Sądowej. Sprawa rozpatrywana jest w trybie pilnym¹²⁰.

4.3. Przejście sędziego w stan spoczynku

Co do zasady, rozwiązanie stosunku pracy uregulowane jest przepisami ustawy o państwowej służbie cywilnej¹²¹, do której odsyła ustawa o sądach¹²². Wyjątkowo ustawy o państwowej służbie cywilnej nie stosuje się do sędziów, którzy rezygnują ze stanowiska wskutek utraty zdolności do pracy z powodu choroby, kalectwa lub urazu¹²³. Tutaj wyłącznie właściwe są regulacje ustawy o sądach. W ww. okolicznościach o zwolnieniu sędziego z urzędu orzeka:

¹¹⁸ Rozdział 15, § 1 ustawy o sądach.

¹¹⁹ Rozdział 11, § 2 ustawy o sądach.

¹²⁰ Rozdział 11, § 4 ustawy o sądach.

¹²¹ Rozdział 11, § 35 ustawy o sądach.

¹²² Rozdział 16, § 1 ustawy o sądach.

¹²³ Jeżeli sędzia, który utracił zdolność do pracy, nie rezygnuje z urzędu, sąd orzeka o jego zwolnieniu. Sprawę, w trybie pilnym, rozpatruje sąd, w którym sędzia jest zatrudniony.

- 1) sąd apelacyjny właściwy do rozpoznania przestępstw popełnionych w urzędzie publicznym, jeżeli sprawa dotyczy sędziego sądu rejonowego lub sądu pracy;
- 2) Najwyższy Sąd Administracyjny, jeżeli sprawa dotyczy sędziego tego Sądu, sądu administracyjnego, sądu gospodarczego lub sądu ubezpieczeń;
- 3) Sąd Najwyższy, jeżeli sprawa dotyczy sędziego Sądu Najwyższego lub sądu apelacyjnego¹²⁴.

Sędzia zachowuje kompetencję orzeczniczą w sprawie sądowej nawet po tym, jak nie piastuje już stanowiska sędziego lub stosunku służbowego na czas określony w danym sądzie, jeżeli rozstrzygał sprawę lub brał udział jako członek składu wieloosobowego podczas sprawowania urzędu¹²⁵.

4.4. Gwarancje niezawisłości sędziowskiej i ograniczenia formalnoprawne

Sędzia w sprawowaniu swojej funkcji jest niezawisły i związany wyłącznie prawem¹²⁶. Prawo sędziów do sprawowania urzędu, gwarantujące niezawisłość sędziów, korzysta z ochrony konstytucyjnej (§ 103 konstytucji). Ustawa o sądach nakłada na sędziego obowiązek orzekania w powierzonych mu sprawach, zastrzegając, że musi być sumienny i ostrożny w wykonywaniu swoich obowiązków i procesowaniu oraz orzekać bez zbędnej zwłoki. W zakresie ogólnych obowiązków urzędników służby cywilnej, które mają zastosowanie do sędziów, podlega on m.in. przepisom ustawy o państwowej służbie cywilnej¹²⁷. W związku z powyższym odpowiedzialność sędziego za jego obowiązki służbowe reguluje także § 118 konstytucji, zgodnie z którym urzędnik jest odpowiedzialny za zgodność swoich działań urzędowych z prawem, za decyzje organu kolegialnego, w których podjęciu uczestniczył jako członek tego organu. Każdy, kto ucierpiał z powodu naruszenia jego praw lub poniósł szkodę z powodu sprzecznego z prawem działania lub bezczynności urzędnika bądź innej osoby wykonującej funkcje publiczne, ma prawo domagać się oskarżenia i ukarania urzędnika lub innej osoby wykonującej funkcje publiczne oraz poniesienia odpowiedzialności przez organ publiczny, urzędnika lub wykonującego funkcje publiczne za wyrządzone szkody. Prawo wniesienia oskarżenia nie przysługuje, jeżeli zgodnie z konstytucją Finlandii sprawa podlega rozpatrzeniu przez Trybunał Stanu¹²⁸.

Sędzia nie może prowadzić działalności gospodarczej ani podejmować lub wykonywać pracy dodatkowej, która wymaga wykorzystania czasu pracy na wykonywanie zadań należą-

¹²⁴ Rozdział 16, § 2 ustawy o sądach.

¹²⁵ Rozdział 16, § 3 ustawy o sądach.

¹²⁶ Rozdział 1, § 6 ustawy o sądach.

¹²⁷ Rozdział 9, § 1 ustawy o sądach.

¹²⁸ Rozdział 9, § 2 ustawy o sądach w zw. z § 118 konstytucji.

cych do tej pracy, chyba że właściwy organ wyda mu na to zgodę (co następuje na wniosek). Licencji na prowadzenie działalności dodatkowej można udzielić na czas określony, a w uzasadnionych przypadkach może ona zostać cofnięta. Nie można udzielić licencji dodatkowej na pełnienie funkcji arbitra wyznaczonego przez jedną ze stron sporu w postępowaniu polubownym. Rozważając udzielenie zezwolenia na prowadzenie działalności dodatkowej, należy wziąć pod uwagę, że owa działalność dodatkowa nie może utrudniać sędziemu wykonywania obowiązków zawodowych. Dodatkowa działalność nie może również zagrażać zaufaniu do rzetelnego wykonywania obowiązków przez sędziego ani w żaden inny sposób szkodzić pracodawcy¹²⁹. Zezwolenie na pracę zewnętrzną wydaje się na wniosek sądu, w którym sędzia jest zatrudniony. Natomiast zezwolenia dla prezesa sądu rejonowego udziela sąd apelacyjny, prezes sądu apelacyjnego i sądu pracy – Sąd Najwyższy, a prezesa sądu administracyjnego, sądu gospodarczego oraz sądu ubezpieczeń – Najwyższy Sąd Administracyjny¹³⁰. Wpisywanie do rejestru informacji o dodatkowych czynnościach sędziów reguluje ustawa o rejestrze interesów prywatnych i pozasądowej działalności sędziów (nr 565/2015)¹³¹.

Wynagrodzenie sędziego nie jest regulowane ustawowo. W praktyce wysokość przeciętnego rocznego wynagrodzenia sędziów w Finlandii wynosi 70 437 euro, co w przeliczeniu na płacę za godzinę daje kwotę 34 euro. Dodatkowo otrzymują oni premie w średniej wysokości 3339 euro. Sędziowie z doświadczeniem od roku do trzech lat zarabiają 49 354 euro, sędziowie z ponad ośmioletnim doświadczeniem – 87 265 euro¹³².

Sędziowie Sądu Najwyższego i Najwyższego Sądu Administracyjnego nie mogą pełnić mandatu deputowanego¹³³.

4.5. Oświadczenia o stanie majątkowym sędziów

Sędziowie powołani do stosunku służbowego na czas określony dłuższy niż rok, przed powołaniem i przez cały czas sprawowania urzędu, składają oświadczenia majątkowe¹³⁴. To samo dotyczy członków Sądu Najwyższego i Najwyższego Sądu Administracyjnego powołanych na czas określony bez względu na okres trwania powołania¹³⁵. Stosowne oświadczenia skła-

¹²⁹ Rozdział 4, § 18 ustawy o państwowej służbie cywilnej.

¹³⁰ Rozdział 9, § 6 ustawy o sądach.

¹³¹ Rozdział 9, § 5 ustawy o sądach.

¹³² Zob. <https://www.salaryexpert.com/salary/job/judge-and-magistrate/finland> (dostęp: 8.08.2022 r.) oraz V. Serzhanova, *Status...*, s. 293.

¹³³ § 27 konstytucji.

¹³⁴ Obejmuje ono: informacje o prowadzonej działalności gospodarczej, udziały w spółkach i inne aktywa, kwoty i podstawy długów i innych zobowiązań finansowych, obowiązki niezwiązane z danym stanowiskiem, obowiązki powiernicze i administracyjne oraz czynności poboczne.

¹³⁵ Rozdział 12, § 5 ustawy o sądach.

dają również kandydaci na stałe stanowisko sędziego. Oświadczenie składa się organowi dokonującemu powołania lub, jeżeli organem tym jest prezydent – Ministerstwu Sprawiedliwości. Osoba powołana na sędziego składa oświadczenie do wiadomości również sądowi, do którego jest powołana. Przez cały czas sprawowania urzędu sędzia bezzwłocznie ogłasza wszelkie zmiany w swoim majątku. Oświadczenia takie składa się w sądzie, w którym sędzia pełni służbę. Jednakże prezes sądu rejonowego składa oświadczenie do właściwego sądu apelacyjnego, prezes sądu apelacyjnego i sądu pracy do Sądu Najwyższego, a prezes sądu administracyjnego, sądu gospodarczego do Sądu Najwyższego. Prezesi sądu administracyjnego, sądu gospodarczego i sądu ubezpieczeń składają oświadczenia do Najwyższego Sądu Administracyjnego. Sędzia składa również odpowiednie oświadczenie sądowi lub Ministerstwu Sprawiedliwości na każde ich żądanie¹³⁶. Przepisy dotyczące rejestracji informacji o interesach prywatnych określa ustawa o rejestrze interesów prywatnych i pozasądowej działalności sędziów (nr 565/2015)¹³⁷.

Ponadto sędzia zobligowany jest do corocznego składania sprawozdania z otrzymanego wynagrodzenia w związku z wykonywaną działalnością dodatkową, jeżeli łączny dochód uzyskany z tej działalności przekracza 10 000 euro. Zgłoszenie musi zawierać informację, z jakiej działalności dodatkowej został wypłacony dochód. Osoba dokonująca wpłaty musi być również powiadomiona o czynnościach dodatkowych innych niż obowiązki arbitrażowe.

Pomimo tego, że ustawa o działalności władz publicznych¹³⁸ w rozdziale 6, § 24 pkt 23 wskazuje, iż co do zasady w tajemnicy utrzymywane są dokumenty zawierające informacje o rocznych dochodach lub całości majątku osoby lub o dochodach i majątku, które stanowią podstawę zasiłku lub świadczenia lub w inny sposób opisujące stan majątkowy, a także dokumenty z organu ds. konfiskaty w zakresie, w jakim zawierają informacje, które, gdyby zostały wpisane do rejestru konfiskat, byłyby tajne zgodnie z nakazem konfiskaty, a także informacje o osobie fizycznej jako windykatorki oraz sam raport windykacyjny, to zgłoszona przez sędziego informacja o dochodach z czynności dodatkowych jest jawna. Sędzia musi również niezwłocznie powiadomić o zakończeniu działalności dodatkowej. Zgłoszenie należy złożyć najpóźniej do końca maja roku kalendarzowego następującego po zgromadzeniu dochodów.

¹³⁶ Rozdział 11, § 12 ustawy o sądach.

¹³⁷ Por. rozdział 3, § 8a ustawy o państwowej służbie cywilnej.

¹³⁸ Ustawa nr 621/1999 z 21.05.1999 r.; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621#L6P24> (dostęp: 28.10.2022 r.).

5. Uwagi końcowe

Fiński wymiar sprawiedliwości zasługuje na uznanie za wzorcowy. Przyjęte standardy powodują, że warto uważnie nie tylko śledzić unormowania prawne, ale także przyglądać się praktycznej realizacji teoretycznych założeń przyjętych przez Finów.

Sądownictwo fińskie nastawione jest bardzo mocno na mediację i polubowne załatwianie spraw. A to przecież nie tylko ułatwia życie jednostce, ale również znacznie ogranicza koszty, które generują toczące się miesiącami (a czasem wręcz latami) postępowania. Już sama sala sądowa znacznie różni się od tego, do czego przywykliśmy w sądach obserwowanych z perspektywy już nawet nie europejskiej, a globalnej. Stoliki ustawione są w kształcie koła i wszystkie są na jednym poziomie (wliczając stół sędziowski). Ponadto próżno szukać na sali sądowej prawnika odzianego w togę. Jakiś czas temu zrezygnowano ze strojów urzędowych w sądach, po to, aby kreować i wzmacniać pozytywny stosunek społeczeństwa do fińskiego wymiaru sprawiedliwości¹³⁹. Można uznać to za zabieg tylko wizualny, ale jego oddziaływanie na społeczeństwo jest zauważalne. Finowie mają bardzo duże zaufanie do swoich sądów. Nie dziwi ten fakt, kiedy również regulacje prawne tworzone są klarownie i zrozumiale, a dostępność do aktów prawnych i przejrzystość sądowych witryn internetowych nie ustępują tym standardom.

¹³⁹ A. Rutkowska, *Fińskie...*

Literatura

- Grzybowski M., *Finlandia. Zarys systemu ustrojowego*, Kraków 2007.
- Jankowski M., Ryłski P., *Zarządzanie wymiarem sprawiedliwości. Tendencje w wybranych krajach Unii Europejskiej*, Warszawa 2010; https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/AR_Jankowski-Rylski-Zarz%C4%85dzanie-wymiarem-sprawiedliwo%C5%9Bci-2010.pdf (dostęp: 28.10.2022 r.).
- Rutkowska A., *Fińskie sądownictwo – jeden z najlepiej ocenianych systemów*; „Rzeczpospolita”, 9.12.2018 r.; <https://www.rp.pl/sady-i-trybunaly/art9529851-finskie-sadownictwo-jeden-z-najlepiej-ocenianych-systemow> (dostęp: 28.10.2022 r.).
- Serzhanova V., *Konstytucyjne podstawy organizacji i funkcjonowania sądownictwa w Finlandii*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2020/121; <https://www.repozytorium.uni.wroc.pl/dlibra/publication/127055/edition/115924/content> (dostęp: 28.10.2022 r.).
- Serzhanova V., *Status prawny sędziów w Finlandii. Analiza teoretyczno-prawna*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2021, nr 1(59); <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/ppk/59/ppk5917.pdf> (dostęp: 28.10.2022 r.).

Akty prawne

- Konstytucja Republiki Finlandii z 11.06.1999 r.; https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2015/05/Finlandia_pol010811.pdf (dostęp: 28.10.2022 r.).
- Ustawa nr 646/1974 z 31.07.1974 r. o postępowaniu przed sądem pracy; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1974/19740646> (dostęp: 28.10.2022 r.).
- Ustawa nr 326/1983 z 25.03.1983 r. o postępowaniu wojskowym; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830326> (dostęp: 29.10.2022 r.).
- Ustawa nr 750/1994 z 19.08.1994 r. o państwowej służbie cywilnej; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940750#L4P18> (dostęp: 28.10.2022 r.).
- Ustawa nr 621/1999 z 21.05.1999 r. działalności władz publicznych; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621#L6P24> (dostęp: 28.10.2022 r.).
- Ustawa nr 665/2005 z 26.08.2005 r. o Sądzie Najwyższym; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050665> (dostęp: 28.10.2022 r.).
- Ustawa nr 381/2007 z 30.03.2007 r. o jawności postępowań przed sądami administracyjnymi; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070381> (dostęp: 28.10.2022 r.).
- Ustawa nr 99/2013 z 31.01.2013 r. o sądzie gospodarczym; <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2013/en20130099.pdf>; dostęp: 04.08.2022.
- Ustawa nr 100/2013 z 31.01.2013 r. o postępowaniu przed sądem gospodarczym; <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20130100> (dostęp: 28.10.2022 r.).
- Ustawa nr 673/2016 z 25.08.2016 r. o sądach; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20160673#O1L1P2> (dostęp: 28.10.2022 r.).
- Ustawa nr 675/2016 z 25.08.2016 r. o przysięgłych w sądach rejonowych; <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2016/20160675> (dostęp: 28.10.2022 r.).
- Ustawa nr 1265/2006 z 22.12.2006 r. o Najwyższym Sądzie Apelacyjnym; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20061265?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=1265%202006> (dostęp: 28.10.2022 r.).

Ustawa nr 565/2015 z 8.05.2015 r. o rejestrze interesów prywatnych i pozasądowej działalności sędziów; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150565> (dostęp: 28.10.2022 r.).

Ustawa nr 808/2019 z 5.07.2019 r. o postępowaniu w sprawach administracyjnych; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2019/20190808> (dostęp: 28.10.2022 r.).

Dekret z 13.10.2016 r. nr 866/2016 w sprawie rozmieszczenia stanowisk sędziowskich wymagających szczególnych umiejętności językowych; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20160866?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=673%2F2016> (dostęp: 28.10.2022 r.).

Kodeks postępowania sądowego z 1734 r.; <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1734> (dostęp: 28.10.2022 r.).

Regulamin Najwyższego Sądu Administracyjnego nr 1206/2016 z 2.12. 2016 r.; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161206?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=673%2F2016> (dostęp: 28.10.2022 r.).

Regulamin Sądu Najwyższego nr 335/2022 z 20.04.2022 r.; <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220335> (dostęp: 28.10.2022 r.).

Hallituksen esitys HE 93/2022; https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_93+2022.aspx (dostęp: 28.10.2022 r.).

Ustawa nr 205/2000 z 25.02.2000 r. ustawie o powoływaniu sędziów; https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2000/en20000205_20010442.pdf (dostęp: 28.10.2022 r.).

Ustawa nr 677/2016 z 25.08.2016 r. o postępowaniu przed sądem ubezpieczeń; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20160677#L2P2> (dostęp: 28.10.2022 r.).

Netografia

- https://hmn.wiki/pl/Supreme_Court_of_Finland#cite_note-6 (dostęp: 28.10.2022 r.).
- <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/en/index/tuomioistuinlaitos/tuomioistuimet/yleisettuomioistuimet/karajaoikeudet.html> (dostęp: 28.10.2022 r.).
- <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/en/index/tuomioistuinlaitos/tuomioistuimet/hallintotuomioistuimet/hallinto-oikeudet.html#> (dostęp: 28.10.2022 r.).
- <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/en/index/tuomioistuinlaitos/tuomioistuimet/hallintotuomioistuimet/hallinto-oikeudet/whatmattersaredealtwithbytheadministrativecourt.html> (dostęp: 28.10.2022 r.).
- https://oikeus.fi/tuomioistuimet/en/index/tuomioistuinlaitos/tuomioistuimet/erityistuomioistuimet/markkinaoikeus_1.html# (dostęp: 28.10.2022 r.).
- <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/en/index/tuomioistuinlaitos/tuomioistuinvirasto.html#> (dostęp: 28.10.2022 r.).
- https://oikeus.fi/tuomioistuimet/en/index/tuomioistuinlaitos/tuomioistuimet/erityistuomioistuimet/vakuutusoiikeus_1.html (dostęp: 28.10.2022 r.).
- <https://www.tyotuomioistuin.fi/en/index/labourcourt.html#> (dostęp: 28.10.2022 r.).
- <https://tuomioistuinvirasto.fi/en/index/nbortgcbe/organisaatio.html#> (dostęp: 28.10.2022 r.).
- <https://tuomioistuinvirasto.fi/en/index/nbortgcbe/xmeyw9oq0.html> (dostęp: 28.10.2022 r.).
- <https://www.vakuutusoiikeus.fi/en/index/theincurancecourt-aspecialcourtoflaw.html#> (dostęp: 28.10.2022 r.).